

"Teselsül" ile "ukul-ü aşere" tabirleri arasında bir irtibat, benzerlik var mıdır?

Teselsül: Bazı şeylerin zincirleme olarak birbiri ardınca dizilmeleri; eşya ve olayların birbirine dayanarak arka arkaya gelmeleri. Mümkün olan eşya ve olayların husûle gelmede birbirlerinin müessiri olarak, yani birbirlerine sebep müsebbeb (illet ve ma'lûl) olarak, mazi yönünde bir noktada durmaksızın sonsuza doğru devam etmesine **teselsül** deniliyor.

Yani o sebep, bu sebepten, bu sebep, şu sebepten diyerek sonsuza giden bir sebep sonuç zinciri kabul etmek demektir ki, bu da aklın kabul etmeyeceği imkansızlar sınıfındandır. **Teselsülün** batıl bir fikir olduğunu kelim alimleri **arşi ve sülle**mi denilen on iki delille çürütmüşlerdir.

Ukul-u aşere: Kelime olarak *on akıl, ilk akıl, hılkî ve cibilli olan akıl* demektir. Bir kısım eski ve sapık felsefecilere ve hususan İshrakıyyuna göre; teselsül tâbiri ile, müessiriyetini iddia ettikleri sebeplerden birincisidir. Bunun neticesi şirke gider.

Bunlarca, akl-ı evvel Allah'ın mahluku olup ve bundan ikinci akıl, ikincisinden üçüncü akıl,.. ve böylece "**ukul-ü aşere**" dedikleri birbirinden türeyen on akıl varlığı tevehhüm edilerek dalâlete gidilmiştir. Bunların iddiasına göre ilk sebep olan Allah kesret âlemi olan kainatı bizzat yaratıp idare etmiyor, bu yaratmış olduğu on akıl vesilesi ile idare ediyormuş!..

Üstad Hazretleri bu hususu şu şekilde izah ediyor:

"Eski felsefenin bir düstur-u itikadiyesinden olan **لَا مَنَعُ رُدِّصَيِّ لَا إِدَاخَوْا** 'Birden bir sudur eder.' Yani, 'Bir zattan, bizzat bir tek sudur edebilir. Sâir şeyler vasıtalar vasıtası ile ondan sudur eder.' diye, Ganiyy-i alel-ıtlak ve Kadir-i Mutlakı, âciz vasaite muhtaç göstererek, bütün esbaba ve vasaite, rububiyyette bir nevi şirket verip Halik-ı Zül Celâle 'Akl-ı evvel' nâmında bir mahluku verip âdeta sair mülkünü esbaba ve vasâite taksim ederek bir şirk-i azîme yol açan, şirk-alûd ve dalâlet-pişe o felsefenin düsturu nerede?.. Hükemânın yüksek kısmı olan İshrakıyyun böyle halt etseler; maddiyyun, tabiiyyun gibi aşağı kısımları ne kadar halt edeceklerini kıyas edebilirsin."(1)

Kelam ilminde Allah'ın varlığını ispat etmek için kullanılan **teselsülün butlanı** adlı

---

delil ile on akıl fikrinin bir ilgi ve alakası yoktur. Teselsül delili sebepleri takip ederek en nihayetinde Allah'a ulaşmaktır. Lakin bu delil nakıs olup tam bir huzur ve marifeti vermiyor.

On akıl dedikleri ucube fikir ise, birden bir sudur eder (birden ancak bir çıkar), teorisinin zaruri bir neticesi, boş ve mantıksız bir kuruntusudur. Tek benzer yönleri; ikisinde de müteselsil sebep zincirinin olmasıdır. Teselsül delili kendi çapında tevhide hizmet ederken, on akıl fikri şirke kapı açıp şirke hizmet ediyor.

(1) bk. [Sözler, Otuzuncu Söz](#)